

»Hjernen er ikke en krukke der skal fyldes, men en ild der skal tændes«. Om vejledning og vejledningskurser

Karen M. Lauridsen, lektor, Institut for Sprog og Erhvervskommunikation og Learning Styles Lab på Handelshøjskolen, Aarhus Universitet

Karen M. Lauridsen er lektor på Institut for Sprog og Erhvervskommunikation og desuden tilknyttet Learning Styles Lab på Handelshøjskolen, Aarhus Universitet. Hun har gennem en længere periode været henholdsvis dekan og prorektor, men har siden 2005, hvor hun vendte tilbage til instituttet på fuld tid, dels undervist i PR- og

kommunikationsfag på engelsk, herunder for en stor dels vedkommende vejledning af bachelor- og kandidatafhandlinger, dels arbejdet med sprogpolitik og læring / læringsstile i forsknings- og udviklingsprojekter.

Artiklen beskriver hvorledes Learning Styles Lab (LsLab) og Institut for Sprog og Erhvervskommunikation (ISEK) på Handelshøjskolen, Aarhus Universitet bidrager til at styrke undervisernes vejlederkompetencer og de studerendes muligheder for at få det maksimale ud af den vejledning, som de tilbydes i forbindelse med større opgaver, ikke mindst kandidatafhandling.

Introduktion

Allerede i vor tidsregnings første århundrede skrev den græske filosof, historiker og forfatter Plutarch, at hjernen ikke er en krukke, der skal fyldes, men en ild der skal tændes. Det passer som fod i hose til vore dages konstruktivistiske tilgang til pædagogik og didaktik.

Vores store pædagogiske udfordring er derfor også at nå frem til, hvorledes vi kan tænde denne ild og dermed vække interessen for læring hos Generation Y – også kaldet gøgeungerne.¹ Vi ved at de lever med moderne medier, og at de lærer bedst ved at arbejde selv. Og vi skal derfor tilrettelægge vores undervisning på en sådan måde at vi bedst muligt understøtter de studerendes individuelle læring. Dette gælder ikke mindst når vi vejleder deres selvstændige opgaver som fx projekter, bachelor- eller kandidatafhandlinger.

Netop vejledningen, hvordan vejlederen udfylder sin rolle, og hvordan de studerende får det størst mulige udbytte af vejledningen, er derfor mere central end nogensinde og et væsentligt fokuspunkt i den universitetspædagogiske debat. På Handelshøjskolen, Aarhus Universitet (ASB) har vi i 2008 fået oprettet et Learning Styles Lab (LsLab),² der bl.a. har til formål at arbejde for, at pædagogik og didaktik får en mere fremtrædende placering i alle underviseres bevidsthed end hidtil. Laboratoriet bygger videre på og samler de mere spredte pædagogisk-didaktiske aktiviteter som har fundet sted gennem de seneste år, og en af LsLabs første opgaver har været at tilrettelægge kurser i vejledning – ikke blot som en del af adjunktpædagogikum, men som et kursustilbud til alle ASB undervisere.

I det følgende vil programmet for vejledningskurserne blive introduceret, ligesom det vil blive beskrevet, hvorledes vi forsøger at klæde de studerende på til at udnytte vejledningen bedst muligt. Eksemplerne er taget fra Institut for Sprog og Erhvervskommunikation (ISEK) og fra LsLabs kurser i 2008.³

Læringsstile: Den lærende i centrum

De udviklings- og forskningsaktiviteter, som LsLab deltager i, såvel som de kurser, laboratoriet afholder, tager med konstruktivismen udgangspunkt i, at den lærende er i centrum. Vidensopbygning anses for at være en individuel assimilations- eller akkommodationsproces som faciliteres i læringsrummet, og underviserens rolle er dermed at skabe de bedst mulige rammer for de studerendes læring, hvad enten denne foregår på større eller mindre hold, i projektgrupper eller mens de studerende arbejder alene.

I tilknytning hertil introduceres alle studerende til Dunn & Dunns læringsstilsbegreb (jf. fx Lauridsen, 2006 & 2007), fra efteråret 2008 som en fast bestanddel af 1. semester, ligesom alle undervisere tilbydes disse introduktioner. De studerende får fastlagt deres individuelle læringsstilsprofil ved en online profileringstest (*Building Excellence*⁴) og får i tilknytning hertil en omfattende skriftlig feedback med strategier til, hvorledes de hver især kan udnytte deres læringsstilmæssige præferencer i forskellige læringsituationer. Den enkelte studerende opnår dermed viden om sin egen læringsstilsprofil gennem sit studieforløb, hvilket medfører en øget bevidsthed om, hvorledes han eller hun lærer og arbejder bedst, en kompetence som også vil være grundlaget for vedkommendes fremtidige professionelle virke. Dette gælder naturligvis også i forbindelse med vejledning (se nærmere nedenfor).

Empowerment: Vejlederne skal magte vejlederrollen

På ASB varetages vejledning af de studerende i de faglige miljøer på institutterne. Det vil sige, at de enkelte vejledere skal kunne tilbyde både proces- og produktvejledning, og at der som udgangspunkt ikke er mulighed for at henvise de studerende til et skrivecenter eller lignende. Det betyder naturligvis, at de enkelte vejledere skal være klædt på til at kunne påtage sig denne opgave, og hvor dette ikke er tilfældet, skal de tilbydes kompetenceudvikling. Der har derfor igennem de seneste år været tilbudt en række kursusforløb for såkaldt garvede undervisere og for adjunkter som en del af adjunktpædagogikum, og det er hensigten at denne indsats skal intensiveres nu, hvor LsLab er blevet etableret. Ud over de kurser, der udbydes inden for rammerne af adjunktpædagogikum, udbyder LsLab derfor bl.a. kurser i vejledning for alle ASB undervisere.

Vejledningskurserne, der gennemføres som fire halve dage eller som to samlede døgn (internat), omfatter følgende moduler: (1) Vejledningens rammer og værktøjskasse (2) Hjernen & læring samt Vejledning og læringsstile: Hvordan udnytter jeg de studerendes styrker? (3) Introduktion til coaching & coaching i praksis.

Formålet med de enkelte kursusmoduler er at øge deltagerens viden og bevidsthed om rammer for vejledning, herunder fx også den dobbeltrolle som undervi-

seren uundgåeligt har som både vejleder og bedømmer, samt at introducere deltagerne til en række værktøjer og teknikker som kan anvendes i vejledningen af de studerende og dermed – forhåbentlig – også øge kvaliteten af denne vejledning. Det er således hensigten at deltagerne ved kurssets afslutning skal have opbygget en viden og bevidsthed om de vigtigste faktorer i vejledningsprocessen, og at de har opnået færdigheder i at anvende de værktøjer og teknikker, som introduceres, på en sådan måde, at de studerende har mulighed for at gennemføre deres projekter og skrive deres afhandlinger med et godt resultat inden for den fastlagte tidsramme.

Vejledningens rammer og værktøjskasse

Det første modul, vejledningens rammer og værktøjskasse, omfatter bl.a. mange af de værktøjer og teknikker som er beskrevet i Rienecker, Harboe og Stray Jørgensen (2005), ligesom der henvises til anden relevant vejledningslitteratur. Der lægges vægt på emner som vejleder og studerendes gensidige forventningsafstemning, hvor et af midlerne kan være den enkelte vejleders vejledningsbrev (jf. Rienecker et al., 2005, s. 61ff), proces- over for produktvejledning, og individuel vejledning over for gruppevejledning. Til dette sidste introduceres specialekollokvier (se nærmere herom nedenfor). Hertil kommer de ressourcer som stilles til rådighed for ISEK's vejledere på CampusNet (ASB's e-læringsplatform).

Hjernens læreprocesser, læringsstile og vejledning

I det andet modul gives en introduktion til hjernen og hjernens læreprocesser og til hvad hjerneforskningen kan fortælle os om læring. Endvidere gennemgår vi hvorledes man kan udnytte viden om de enkelte studerendes læringsstilsprofiler i vejledningssituationen. Dunn og Dunns læringsstilsmodel omfatter seks elementgrupper: De psykologiske faktorer (hjernens informationsbearbejdning samt reaktionsmønstre), sansekanalerne, fysiologiske faktorer, miljømæssige faktorer, sociale faktorer og emotionelle faktorer. Det vil føre for vidt at komme ind på dem alle sammen her, men når det fx drejer sig om de studerendes måde at bearbejde ny information på, bør vejlederen tage hensyn til dette i struktureringen af sin feedback. Er der tale om en global studerende, skal han eller hun have feedback præsenteret med nogle helt overordnede vurderinger, inden vejlederen går videre med detaljerne, mens en analytisk studerende vil have behov for en feedback der er bygget op punkt for punkt for derefter til sidst at kunne danne sig et overblik over vejlederens samlede feedback.

Når det fx gælder sansekanalerne, bør vejlederen skelne mellem de visuelt orienterede studerende, der vil

foretrække skriftlig feedback, eksempelvis også skriftlig feedback, som understøtter det, der bliver sagt til et vejledningsmøde, mens en auditivt orienteret studerende ikke vil have brug for den skriftlige tilbagemelding. Han eller hun vil til gengæld ofte have svært ved at tage noter og lytte samtidigt, og vil kunne drage nytte af at optage vejledningssamtalen på sin mobiltelefon eller mp3-spiller. Det er derfor vigtigt, at vejlederne kender de enkelte studerendes præferencer, således at de kan tage hensyn til dem i de måder, som de vejleder og kommunikerer med de studerende på. De/vi lærer alle sammen hver især på vores egen måde, og hvis ikke vi får vores læringsstilsmæssige præferencer tilgodeset, begrænses vores mulighed for effektiv læring betydeligt, og det er essentielt at vejlederen holder sig det for øje.

Introduktion til coaching & coaching i praksis

I det tredje modul introduceres deltagerne til coaching og til de coachingteknikker, som med fordel kan anvendes i vejledningsprocessen. Der bliver lagt vægt på, at alle deltagere får mulighed for at afprøve coaching i praksis, hvorfor vi til dette modul opererer med små hold på ca. ti personer. Vejledningskurserne gennemføres i efterårssemestret (fire eftermiddage) eller som et internatkursus i januar. De fleste vejledningstunge discipliner er placeret i forårssemestret, og det er derfor vores hensigt at følge kurserne op med en enkelt mødegang i slutningen af forårssemestret, hvor deltagerne kan udveksle erfaringer om deres vejledning i den mellemliggende periode.

De studerende skal også lære at tage imod vejledning

Alle ASB studerende arbejder i løbet af deres studie med større individuelle opgaver eller gruppeopgaver, hvortil der er afsat vejledningsressourcer. Det betyder, at de gennem forløbet bliver vænnet til at tilrettelægge og gennemføre processen og til de formmæssige krav, der stilles til opgaver af denne type. Dette afprøves for alvor senest, når de skal skrive bachelorafhandling i det sidste semester af deres bachelorstudium, og igen når de skal skrive kandidatafhandling. Det kan på den baggrund somme tider godt undre at kandidatafhandlingen (specialet) er så stor en hurdle for mange studerende som tilfældet er. Men det er et faktum, vi som undervisere og vejledere må forholde os til.

På ISEK har vi institutionaliseret forskellige introduktioner til de forskellige store opgaver på både bachelor- og kandidatstudierne, uden tvivl i lighed med hvad man vil finde på de fleste andre universitetsinstitutter. I det følgende vil jeg kort redegøre for, hvad vi gør i forbindelse med specialet. Der er igen tale om en ny procedure fra 2008, som trækker på de erfaringer, vi har gjort på ad hoc basis i de seneste år.

Specialeworkshop

I efterårssemestret (tredje semester på kandidatstudiet) indlægges der et orienteringsmøde om de rent tekniske aspekter af at forberede og skrive speciale, herunder et indlæg om at skrive afhandlingen i samarbejde med en ekstern virksomhed eller organisation. Dette gå-hjem-møde er i realiteten en udmøntning af de informationer, som allerede kan findes på Studieinfo på www.asb.dk. Endvidere indlægges der ca. to måneder før hver specialeregistreringsfrist⁵ en specialeworkshop for alle kommende specialestuderende. Workshoppen, der finder sted på »en eftermiddag« (4 x 45 minutter), er en obligatorisk del af timeplanen og skal ses som et supplement til den faglige vejledning, der varetages af de enkelte vejledere. I workshoppen fokuseres der i korte oplæg på metode, planlægning og proces, herunder også læringsstile, med specielt henblik på specialeskrivningsprocessen, hvorefter de studerende skal arbejde aktivt sammen i mindre grupper med bl.a. at diskutere og vurdere hinandens første udkast til problemformulering.

I tilknytning hertil er der ressourcer på CampusNet, og de studerende har alle fået dokumentet *Få mest muligt ud af din vejledning*, der redegør for, hvad de studerende kan forvente af deres vejleder, men i lige så høj grad, hvad ASB og vejlederen forventer, at de studerende selv tager ansvaret for. Dette dokument er blevet til på opfordring af de studerende som har gjort opmærksom på behovet for denne gensidige forventningsafstemning, og det ses af studienævnene som et nyttigt værktøj til at sikre kvaliteten af den vejledning, der bliver stillet til rådighed for de studerende.

På trods af disse centrale tiltag dels på ASB som helhed, dels på instituttet, er der ingen tvivl om, at det er altafgørende, hvordan den enkelte vejleder tilrettelægger sin vejledning i samarbejde med de enkelte studerende. Og her er der – og skal der være – vide rammer. Flere og flere af ISEK's medarbejdere har i en årrække arbejdet med specialekollokvier med stort udbytte for de studerende – og uden at det på nogen måde har ført til merarbejde for vejlederne. Ofte tværtimod.

Specialekollokvier

Specialekollokvier⁶ gennemføres typisk med seks til otte studerende, men der kan også være flere eller færre. De gennemføres typisk efter en fast dagsorden: *Siden sidst – Bordet rundt* (alle studerende) – *Dagens emne* (en studerende) – *Hvad er mit mål til næste gang* (alle studerende).

Punktet *Siden sidst* har i første række en social funktion som ikke må undervurderes. Der serveres kaffe og kage som de studerende på skift sørger for, og det er her at der udveksles nyheder – Hvem har afleveret eller fået sin karakter? Hvem er blevet gift, har fået barn eller er gået fra kæresten? Og hvem har været til jobsamtale eller er blevet tilbudt et godt job? Mange studerende

føler sig meget alene, mens de skriver speciale, og kollokvierne er derfor et velkomment fagligt og socialt mødested og ofte også et sted hvor studerende aftaler en eller anden form for samarbejde eller faste fælles mødetidspunkter på bibliotekets læsesal, ved specialearbejdspladserne eller i kantinen.

Under *Bordet rundt* fortæller hver enkelt studerende, hvilket mål han/hun satte sig ved sidste kollokvium, og i hvilket omfang dette mål er nået eller eventuelt ikke nået. Tilsvarende fortæller hver enkelt studerende under det sidste punkt, *Hvad er mit mål til næste gang*, hvad han/hun vil arbejde med i den kommende periode indtil næste kollokvium. Man skal ikke underkende, at de studerende opfatter disse to centrale punkter i kollokviet som en gensidig forpligtelse, og at de synes, det er pinligt, hvis de selv eller en af de andre ikke er kommet videre siden sidst. Kollokvierne er på den måde med til at fastholde de studerende på sporet i processen og bidrager til at sikre, at de også bliver færdige til den fastsatte tid.

Dagens emne går på skift mellem de studerende. Den studerende fremlægger ganske kort et fagligt eller teknisk problem, som derefter er genstand for fælles diskussion. Det kan være sammenhængen mellem forskellige teoretiske synsvinkler på et givet delemne: Hvordan hænger de sammen? Hvor meget vil det være hensigtsmæssigt at tage med? Eller hvad kan skæres fra? Eller det kan være et mere teknisk spørgsmål, fx om hvordan den pågældende mest hensigtsmæssigt kan strukturere fremstillingen af sine analyseresultater. Ved enkelte lejligheder kan det være vejlederen, der holder et oplæg. Det gælder typisk ved det første kollokvium for en ny gruppe, hvor hele ideen med kollokviet præsenteres, men ellers er det de studerende, der fører ordet.

Det er i det hele taget vejlederens fornemste opgave at sige så lidt som muligt. Den gensidige vejledning, der finder sted blandt de studerende, har vist sig at være meget givende for dem. Specialekollokvier har typisk en meget høj tilstedeværelsesprocent, og de fleste studerende tilkendegiver, at de får meget ud af at komme til dem. Nogle enkelte studerende foretrækker at arbejde alene i så høj grad, at de ikke ønsker at deltage i specialekollokvierne. Og det er helt i orden. Kollokviet er et tilbud, og der er ikke et krav om at de studerende skal deltage.

Rent praktisk finder kollokvierne typisk sted en gang om måneden og ca. to timer pr. gang. Vejlederen skal som sådan ikke forberede sig, men blot møde op. Til gengæld sparer han/hun mange individuelle vejledningstimer, idet de studerende får afklaret mange spørgsmål ved deres aktive deltagelse i kollokvierne. De lærer af hinanden og hinandens spørgsmål, og de får derfor også ofte mere ud af et kollokvium, end de ville have fået ud af en enetime med vejlederen. Omvendt har de allerfleste selvfølgelig stadig behov for individuel vejledning (i skriftlig form eller ved et møde), og det får de naturligvis også.

Afsluttende bemærkninger

I det foregående har jeg beskrevet nogle af de initiativer som vi for nylig har taget på ASB for at forbedre vejledningen – både for vejledere og studerende. Der foregår naturligvis langt mere end det, som er dækket af ovenstående, på en institution med over 7.000 studerende, og med dannelsen af LsLab har vi fået mulighed for at kortlægge disse initiativer, således at vi i fremtiden i højere grad end tidligere kan dele erfaringer og udvikle nye aktiviteter med LsLab som videncenter.

Som det fremgår, rodfæster vi med et konstruktivistisk grundsynspunkt vores pædagogisk-didaktiske tiltag i Dunn & Dunns læringsstilskoncept. Vi anvender her den model, som er tilpasset voksne lærende (17+ år), *Building Excellence*. Men også andre, som ikke nødvendigvis har valgt at basere deres praksis på en eksplicit læringsstilsmodel, vil kunne drage nytte af lignende initiativer vedr. vejledning af de studerende og efteruddannelse af underviserne (vejlederne). Med de skærpede krav fra centralt hold om højere gennemførelsesprocenter og hurtigere gennemførelsestider, er alle højere uddannelsesinstitutioner under pres for at skærpe effektiviteten, og det gælder derfor om at tænde den ild, som allerede Plutarch talte om.

Omvendt mener vi på ASB, at vi med de tiltag, som jeg her har beskrevet, måske har fundet de vises sten. Vi forventer på en og samme gang at kunne bidrage til at opfylde de politiske mål om højere effektivitet og at kunne tilbyde de studerende og deres vejledere nogle værktøjer som rækker ud over dette. En øget bevidsthed om egen og andres læringsstilsprofil klæder både studerende og undervisere på til at opnå et bedre læringsudbytte, end det ellers ville have været tilfældet. De studerende får allerede på et tidligt tidspunkt i deres professionelle liv et »sprog«, ved hjælp af hvilket de kan definere deres egne læringsstilspræferencer. Og det er ikke kun betydningsfuldt i deres studietid, men også i deres arbejdsliv og i deres fritid. Vi lærer jo i den forstand alle sammen døgnet rundt, ikke blot når vi sætter os ind i nyt stof, men i høj grad også når vi løser problemer, tager beslutninger, osv.

Endelig er der ingen tvivl om, at en tydelig synliggørelse af de pågældende aktiviteter over for både studerende og vejledere og en lige så eksplicit tydeliggørelse af ledelsens opbakning til samme er en meget væsentlig faktor. Idealisme er godt, men det skader ikke at ledelsen sætter både handling og ressourcer bag sine ord.

Ingen, der kender universitetsinstitutioner indefra, vil have vanskeligt ved at forestille sig, hvor forskelligartet vejledning stadig er på trods af de ovenfor beskrevne fælles tiltag. Aktiviteter for både vejledere og studerende er grundlæggende et tilbud, som den enkelte kan vælge at tage imod eller lade ligge. De fleste studerende vælger dog at tage imod de tilbud, der gives, og de er i de allerfleste tilfælde glade for det. Mange undervisere og vejledere er lige så lydhøre over for

initiativerne, mens andre vælger dem fra. Og så længe man som vejleder har tilfredse studerende der består deres forskellige eksamener, er det også helt i orden.

Vi, der arbejder med universitetspædagogik, ved jo også, at man som oftest kommer længst ad frivillighedsvej. Studerende eller vejledere der tvinges ind i et forløb som de ikke kan se meningen med, og som de ikke selv har valgt, får ikke nær så meget ud af det som dem, der selv har ønsket og valgt at deltage. Og sådan må det være, men erfaringen har allerede nu vist, at der er så gode resultater med disse tiltag, at begejstringen nok skal brede sig ganske hurtigt både blandt undervisere og studerende. Andres forskning flere steder i verden har vist at det virker, og vi forventer at vi med et større projekt som sættes i gang i efteråret 2008 også selv kan dokumentere, at det virker hos os, og forhåbentlig også give de første indikationer på, hvorfor det virker.

Referencer

- Kastberg, P. & Nielsen, M. (2003). Specialekollokvium – erfaringer fra et læringsrum. *Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik*, 27, 52-57
- Lauridsen, O. (2006). Læringsstile og Personligt Knowledge Management. I: P. Andersen (red.), *Læringens og tænkningens stil. En antologi om stilteorier*. Værløse: Billesø & Baltzer.
- Lauridsen, O. (2007). *Fokus på Læring – om læringsstile i dagligdagen professionelt og privat*. København: Akademisk Forlag.

Rienecker, L., Harboe, T. & Stray Jørgensen, P. (2005). *Vejledning – en brugsbog for opgave- og specialevejledere på videregående uddannelser*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Noter

- 1 Generation Y er karakteriseret ved at 97 % ejer en computer; 76 % bruger chat; 15 % af chatterne er logget på døgnet rundt; 34 % får deres daglige nyheder gennem Internettet; 28 % har en blog; og 44 % læser blogs (Amerikansk undersøgelse refereret i BørsensNyhedsmagasin, nr. 39, 7-13.12.2007).
- 2 www.asb.dk/lslab
- 3 LsLab dækker i dag hele ASB, og LsLabs leder, lektor Ole Lauridsen, refererer direkte til ASB's prodekan for uddannelse. LsLab er imidlertid etableret på baggrund af aktiviteter der gennem de seneste år først og fremmest er udviklet på ISEK.
- 4 *Building Excellence* finder man under *Assessments* på *International Learning Styles Networks* hjemmeside www.learningstyles.net.
- 5 De studerende kan lade sig registrere som specialestuderende pr. 1.1., 1.4. eller 1.8. Ca. to måneder før, dvs. i begyndelsen af november, februar og juni, gennemføres en specialeworkshop for alle instituttets kommende specialestuderende.
- 6 Jeg er taknemmelig for det input vedr. specialekollokvier, som jeg har fået fra mine kolleger på ISEK, især Martin Nielsen og Peter Kastberg.